

Doc. dr. Dragan Vukasović, Fakultet za uslužni menadžment Doboj
Slobodan Živkucin, Novi Sad

RAST ZARADA SPORTISTA KAO GENERATOR PORASTA NOVČANE ŠTEDNJE STANOVNIŠTVA

Novčana štednja stanovništva je samo deo ukupne štednje i sam naziv govori da se radi o štednji u novčanom obliku. Ona ima svoje dve karakteristike: otuđena od svojih vlasnika u vidu potraživanja od novčanih institucija – kao štedni ulog, obveznica, akcija i slični vrednosni papiri, ili se nalazi kod vlasnika kao tezaurisani gotov novac.

Ako regionalno analiziramo štednju stanovništva s empirijskih stanovišta, zapažićemo i neka zajednička ponašanja, određene zakonomernosti. Što je priroda prema čoveku bila izdašnija, to su motivi štednje bili slabiji i obrnuto. Otuda imamo pojavu da su narodi severne Evrope, poznatiji po štednji od stanovnika juga, ili da je osećaj za štednjom slabiji u tropskom podneblju nego u zemljama polarnih i srednje umerenih klimatskih uslova. Kod nas, su motivi štednje jači kod ljudi nastanjenih na kršu i goleti nego onih u ravnici, gde je priroda bila darežljivija. Pri ovakvim konstatacijama ne misli se o apsolutnoj vrednosnoj masi ušteđevine, nego o relativnom odnosu. Tj. šta, ko i koliko štedi u istim ekonomskim uslovima. Notorna je neistina da su bogati veće štetište od siromašnih. Geneza rasipništva je u bogatim slojevima jer imaju šta da rasipaju, a ne kod onih kojima ionako nedostaje za najnovniji egzistencijalni minimum. Ovu analizu prikazujemo zato što je po statističkim podacima, 70% vrhunskih sportista koji najviše zarađuju iz manje razvijenih delova sveta. Samim tim vrhunski plaćeni sportisti zakonomerno su jedan od generatora štednje stanovništva.

Za razliku od štednje uopšte, koja može da se nalazi u raznim imovinskim oblicima: naturalnim, umetničkim, banknotama i potraživanjima od osiguravajućeg zavoda za osiguranje života itd., novčana štednja stanovništva koju analiziramo, predstavlja deo štednje i to položene u novčane institucije ili zadržane u gotovini kao tezaurisani novac.

Banke nisu policijske stanice i nikoga ne legitimišu za poreklo štednje, tj. da li je ona zarađena, kao lična zarada – najamnina ili je prisvojeni višak vrednosti. Za njih je važno samo jedno: da je ušteđevina u novčanom obliku i da se položi na njihovim blagajnama sa ili bez otkaznog roka. Zato se štedni ulozi mogu grubo podeliti na one koji potiču od aktivno privređujućih štetišta koji su do njih došli po osnovu svog rada ili svoje imovine iz nekog minulog rada i pasivnih imalaca štednih uloga, koji su jednostavno došli do novca bilo od aktivnih imalaca, bila na neki nedozvoljeni način.

Modaliteti štednje stanovništva

Osnovno pitanje na koje tražimo odgovor je: zašto vrhunski sportisti štede. Odgovor je jednostavan: redovno izdvajanje čak i manjih iznosa može da im olakša pokrivanja nepredviđenih izdataka, da im omogući kupovinu željenih stvari i obezbedi lagodan život po završetku profesionalne karijere. Pored toga, štednja može da donese i dodatnu zaradu i da omogući veću potrošnju u budućnosti.

Odakle početi ili za koji vid štednje se opredeliti, pitanje je koje se neminovno nameće svakom ko poželi da višak novca odloži za neko drugo vreme. Na raspolaganju su nam sledeće mogućnosti: štednja u savremenoj ‘slamarici’ – sefu u banci, kroz osiguranje života, uplatama u dobrovoljne penzijske fondove ili ulaganje u hartije od vrednosti.

Štednja u sefu je veoma rasprostranjena. Omogućava raspolaganje ušteđevinom u skladu s trenutnim potrebama, ali nosi i određene rizike – gubitak dela ili celokupne imovine zbog inflacije, krađe, požara, falsifikatora i slično. Štednja u sefu ne donosi pri-nose – ne uvećava se iznos štednje.

Dakle, u ličnim finansijama štednja se najlakše opisuje kao čuvanje novca za upotrebu u budućnosti. U praksi, banka klijentu otvara štedni nalog, na koji se ulaže novac čija se vrednost uvećava za iznos dogovorene kamate. Osnovna podela štednih uloga je na uloge po viđenju i oročene uloge. Štednja po viđenju je oblik štednje sredstava kod koje je moguće sredstva podići u bilo kom trenutku, bez klauzule oročavanja, ali zbog ove pogodnosti ona po pravilu, donosi nižu kamatu.

Oročeni štedni ulog se oročava na ugovoreni period i traje do isteka perioda oročavanja na ugovoreni period i traje do isteka perioda oročavanja. Za svaku ročnost sa deponentom se zaključuje poseban ugovor. Oročenim štednim ulogom štediša raspolaže tek po isteku ugovorenog roka oročavanja, ali zbog dužeg odricanja od korišćenja nose daleko višu kamatu. U izuzetnim slučajevim, kao što su smrt člana porodice, lečenje, nabavka lekova, na osnovu pismenog zahteva vlasnika ili zakonskog zastupnika, može da se isplati deo oročenog uloga ili ceo ulog i pre isteka ugovorenog roka, uz korekciju kamate po uslovima iz ugovora.

Oročeni štedni ulogi se dele na dugoročne i kratkoročne. Iako postoje varijacije, u našim uslovima se pod kratkoročnom štednjom podrazumeva oročavanje sredstava na jedan mesec, tri meseca, šest meseci ili 12 meseci, dok se kao dugoročna štednja tretira oročavanje na 24, 36 meseci i duže.

Jedan od modaliteta je tzv. stepenasta štednja, koja može da bude ‘stepenovana’ po rokovima, pa se daje mogućnost razročenja po etapama, ili stepenasta po visini kamate, uz bonuse izražene u visini kamate posle postizanja određenih rokova štednje.

Rentna štednja je poseban štedni proizvod koji omogućava klijentu da tokom trajanja oročavanja redovno ostvaruje kamatu koja se u toku trajanja oročavanja isplaćuje kao renta, odnosno kao dodatni redovni prihod. Uz potvrđeno poverenje građana, tome doprinose i povremene specijalne, stimulatívne ponude štednje, kakva je i svake godine, u periodu obeležavanja Svetskog dana štednje od 31. oktobra do 7. novembra, uz kamate koje idu do čak 6,5 odsto i, za razliku od većine banaka, primenjuju se na sve štedne uloge, bez obzira na njihovu veličinu. Postoje i drugi specijalizovani oblici i vidovi štednje, realizovani kao posebne usluge.

Štednja kroz osiguranje života je oblik dugoročne štednje koji omogućava ostvarivanje unapred poznatog prinosa uz istovremeno pokriće za rizike nesrećnog slučaja, smrti ili invaliditeta dok traje osiguranje. Osiguranik sredstava zavisi od poslovanja društva. Osiguranik je obavezan da sredstva uplaćuje u skladu sa ugovorenim dinamikom da bi u celini ostvario ugovorena prava.

Noviji oblik štednje je štednja kroz dobrovoljne penzijske fondove – omogućava dugoročnu štednju za starost. Sredstva na računu se uvećavaju uplatama doprinosa i prihodom od investiranja. Uplaćena sredstva se investiraju u najkvalitetnije hartije od vrednosti, a ostvarena dobit redovno pripisuje. Imovina penzijskog fonda, koju, pored ostalih sredstava, čine i vaša sredstva, odvojena je od imovine kompanije koja upravlja fondom.

Trenutno jedan od najatraktivnijih delova dinarske štednje je štednja kroz štedne zapise nacionalnih banaka. Ulaganjem u ove hartije od vrednosti ostvaruju se prinosi koji su veći od inflacije, a sredstva u svakom trenutku mogu da se naplate po ceni višoj od kupovne, zbog čega predstavljaju povoljan oblik štednje.

Nov oblik štednje je i štednja kroz investicione fondove. Ulaganjem u hartije od vrednosti preko investicionih fondova preuzima se i rizik ulaganja, ali ovakav način ulaganja može da donese i nešto veći prinos na uložena sredstva od drugih vidova štednje. Nadzor nad poslovanjem banaka, društva za osiguranje i dobrovoljnih penzijskih fondova je obično u nadležnosti nacionalnih banaka, a nadzor nad poslovanjem investicionih fondova u nadležnosti Komisije za hartije od vrednosti

Rast zarade sportista

Sa rastom zarada sportskih asova dolazi do njihovog znatnog uticaja na štednju stanovništva. Veliki rast zarada dogodio se u periodu od 1988. do 1998. godine. ‘Medžik’ Džonson, najbolje plaćeni NBA košarkaš 1988. od ugovora je imao tri miliona dolara. Deceniju kasnije Šakil O’Nil je primio 17.140.000 što je povećanje od 472 odsto. U bezbolu napredak je iznosio 370 odsto. (Ozi Smit 2.340.000 – Pedro Martinez 11.000.000), u američkom futbolu 200 odsto (Džon Elvej 1.960.000 – Troj Ajkman 5.870.000) a u hokeju rekordnih 1.051% (vejn Grecki 900.000 – Jaromir Jagr 10.360.000).

Početak XXI veka igrač golfa Tajger Vudc najavio je svoj streloviti dolarski uspon – on je već četvrtu godinu uzastopno najbolje plaćeni sportista sveta. U periodu jun 2006 – jun 2007 prvi je od svih svetskih asova uspeo da probije magičnu granicu od sto miliona dolara (112.941.827).

Ima puno elemenata od kojih se ova lista pravi. Navešćemo neke od najvažnijih pokazatelja: pojavljivanje imena na ‘Guglu’, najmoćnijem planetarnom veb pretraživaču, broj naslovnih strana najuticajnijih pisanih medija, gostovanje u televizijskim emisijama, itd. Magičnu cifru od milijardu dolara, po najvećim svetskim kladionicama, Vuds bi mogao da probije već 2011. To i nije nemoguće ako se zna da povrh svega za egzibicione mečeve traži honorare ne manje od tri miliona dolara. Jedino koliko, toliko Vudsovi pratiodci su fudbaler Dejvid Bekam, koji je do sada zaradio više od 200.000.000 dolara, sa američkim klubom Galaksi potpisao je petogodišnji ugovor ‘težak’ 250.000.000 dolara i NBA košarkaš Lebron Džejms koji je oborio sve novčane rekorde i pre nego što je prvi put probacio loptu kroz obroč na zvaničnoj NBA utakmici. Džejms, osim budućnosti, nije posedovao ništa drugo, ali su ga reklamni stručnjaci proglasili za novu sportsku ikonu, pa je ‘Najki’ dobro odrešio kesu – 90.000.000 dolara za sedam godina jeste najveći ugovor u istoriji isplaćen za nekog početnika.

Tokovi globalnog kapitala stvorili su paradoks – nikada u istoriji modernog sporta

ženama nije medijski poklonjena veća pažnja, ali i nikada kao u poslednjoj deceniji nije bila izraženija nejednakost u zaradama sa muškarcima. Da se teniserka Marija Šarapova i igračica golfa Mišel Vi, nisu plasirale u Forbsovu listu, žena ne bi bilo među 100 najbolje plaćenih sportista planete. Paradoksi savremenog sporta još su izraženiji kada se u drugi plan stave primanja teniserki i igračica golfa.

Bazični sportovi poput gimnastike i atletika, donekle i klizanje na ledu, jesu sportovi u kojima su takmičarke bolje novčano vrednovane od muškaraca. Ipak, trenutni maksimalni dobitak, bez obzira na slavu i rezultate, ne prelazi pet miliona dolara. Na toliko ili nešto manje novca mogu da računaju i malobrojne plivačice, ali neprikosnoveni dolarski kraljevi bazena su muškarci.

Kao i svuda i u sportu postoje presedani. Ana Kurnjikova je ušla u istoriju biznisa ostvarivši upeh – bez uspeha. Prelepa Ruskinja će verovatno ostati izuzetak koji potvrđuje pravilo, jer je teško poverovati da će dobitna ‘modla’ proraditi dva puta na isti način. Iako nikada u karijeri nije slavila na nekom turniru u pojedinačnoj konkurenciji, u penzi-ju je otišla sa 100.000.000 evra na račun.

Motivi i prinudna štednja

Uzroci zbog kojima ljudi štede su motivisani različitim potrebama. Nabrojaćemo najčešće kao što su: stvaranje rezervi za nepredviđene slučajeve, obezbeđenje sredstava za starost i vaspitanje dece, uživanje kamate i uvećanje vrednosti, osiguranje mogućnosti za postepeno povećanje trošenja, uživanje osećanja nezavisnosti i moći da se ostvare zamisli, obezbeđenje rezervnog kapitala za izvođenje spekulativnih i poslovnih planova. Postoji grupisanje motiva ovim modelom na: statičke orijentacije nižeg nivoa kulture i dinamičke orijentacije modernih društva.

PREGLED STATIČKE I DINAMIČKE ORIJENTACIJE MOTIVA ŠTEDNJE

Statička orijentacija Subzistencija (Niži nivo kulture)	Dinamička orijentacija Maksimalizacija dobiti (Moderno društvo)
<ul style="list-style-type: none"> • briga za sigurnost i status porodice • ekonomska aktivnost usmerena održavanju, proizvodnja za ishranu • i kada je dostignut izvestan nivo subzistencije nema sklonosti za štednju, ide se na potrošnju kvalitetnije hrane i većih količina; stvaranje zaliha u domaćinstvu • neekonomske investicije radi društvenog ugleda • posedovanje kuća (marginalno produkovane investicije) 	<ul style="list-style-type: none"> • povećani oblici štednje • podređivanje sadašnje potrošnje sutrašnjoj dobiti • dodatni naponi nakon što je postignut određeni standard • brzo reagovanje na nagle promene stope prinosa od investicija s obzirom na uloženi rad i novac • isključiva orijentacija na novčanu štednju, bez zaliha u domaćinstvu • ulaganje radi obrtanja novca, investiranje

Da li će neko štedeti zavisi od toga da li raspolaže realnim materijalnim mogućnostima – zaradom, ali isto tako i od tradicije (navike). Stanovnici skandinavskih zemalja započinju štednju sa rođenjem. Nešto slično se može reći za Austrijance, Čehe, Poljake. Vrhunski sportisti pošto raspolažu realnim materijalnim mogućnostima su svakako motivisani dinamičkom orijentacijom.

Iako novčana štednja stanovništva izgleda, na prvi pogled, kao akt dobre volje njenih subjekata, ipak je ona svojim većim delom prinudna. Individualne štediša nisu oslobođene brige ekonomske nezavisnosti. Razviće duha štedljivosti stanovništva uslovljeno je dobrim delom ekonomskom nemaštinom i nezavisnošću: samo je u retkim slučajevima štednja imala morbidne oblike, koji su u narodu okarakterisani kao tvrdičluk. Činjenica je da se štednja ne može meriti rezultatima izraženim u količini uštede, već odnosom tog rezultata prema ekonomskom stanju i politikama svakog štediša pojedinačno. Motiv da se zemljoradnik obezbedi od nepredviđenih slučajeva u naturalnom obliku, identičan je sa obezbeđenjem sportista u novčanom obliku. Iz toga proizilazi rezime da motivi štednje imaju više elemenata ‘prinude’ nego dobrovoljnosti. Štedeti nije neko posebno psihičko nadahnuće, štednja je svestan akt planske prinude, da se deo zarađene potrošnje vremenski prologira i kumulira radi neke kasnije potrošnje vrednijih upotrebnih dobara ili postizanja dugoročnih ciljeva.

‘Prinudna štednja’ dobija izvestan smisao tek kada ustanovimo neku standardnu stopu štednje. Ako izaberemo onu stopu štednje koja odgovara ustaljenom stanju pune zaposlenosti, onda je prinudna štednja višak stvarne štednje nad onim što bi bilo uštedeno kad bi postojala puna zaposlenost u stanju dugoročne ravnoteže. Ovakva definicija bi imala smisla ali takvog smisla pri kom bi prinudna štednja bila vrlo retka i vrlo nestabilna pojava, a prinudna nedovoljnost štednje sasvim obična stvar.

Prinudna štednja nastaje dizanjem cena usled ekspanzije novca i kredita, što dovodi do oduzimanja dela zarada od novca i kredita, što dovodi do oduzimanja dela zarada od onih kojima je on pripadao na osnovu dotadašnjeg nivoa cena. To vodi ograničavanju potrošnje primalaca stalnih zarada, jer oni usled porasta cena ne mogu da kupe one količine roba koje su pre mogli kupiti.

Zaključak

Vrhunski sportisti štednjom povećavaju svojim ulozima ukupnu štednju sa jedne strane a sa druge strane, kao javne ličnosti, svojim primerom pozitivno utiču na široku populaciju.

Štednja stanovništva daje efekte pod uslovom da se putem kreditnih kanala koristi za podizanje proizvodno-produktivnih kapaciteta. U kontekstu ovih razmatranja posebno je pitanje, kakav izbor razvoja treba usvojiti: da li onaj u skladu s tehničkim progresom – krajnjom tačkom naučnog dometa, ili ići postepeno putem koji su razvijene zemlje već prešle. Iskustva govore da ulaganje u savremeni sport daje društveno optimalne efekte, mada manje apsorbuje rad, a traži više kapitala.

Ono što pleni pažnju ekonomista je i mogućnost da se štednja na određeni način iskoristi i kao jedan od sekundarnih faktora u pogledu projektovanja novčane mase, volumena kreditnog potencijala i plasmana, kako u sferi privrednih tako i neprivrednih delatnosti.

Literatura

1. Engal, B., 1984., Globalna kriza savremene ekonomije, Naše ideje, Beograd.
2. Friedman, M., 1973., Teorija novca i monetarna politika, Rad, Beograd.
3. Hyman, D., 1992., Modern Microeconomics, Irwin.
4. Keynes, J. M., 1956., Opšta teorija zaposlenosti, kamate i novca, Kultura, Beograd.
5. Marsenić D., 1990., Ekonomska bespuća i izlazi..., Ekonomika, Beograd.
6. Vučković, M., 1960., Savremeni problemi monetarne teorije i politike, Naučna knjiga, Beograd.
7. Zdravec, F., 1960., Problemi savremenog novca, Napred, Zagreb.

SUMMARY

Famous athletes from second part of XX century are today also trade marks of the world sport movement, but they did not earn as much as they worth like persons for hundred million people. At the end of XX century definition of athletes become completed-to become successful in earning money they have to become very popular in a whole world.

What is saving? –very often we are asking. Is it deferred consumption or investment of free capital for future benefits? Reallocation of consumption or investments for future? Saving of capital or its systematic increasing. All written above is correct. How, how much and for whom depends of complete economic situation, future estimation, activities and capabilities carriers of saving business, quality of their supply, of every personal saver, of availabilities of surplus of personal free capital. Most of best athletes have trust to financial organizations where they keep personal free capital.

Key words: athletes, earnings, saving, investment, motive, accumulation, trust

